ЫБЛИОТЕКА
И ТЫВА
ПУШКИНА

1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

ШЫН

№ 65 (18185)

2012 чылдың июнь 14, четверг

Садар өртээ 5 рубль.

Ниитилел-политиктиг солун

e-mail:shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru

РОССИЯ ХҮНҮ — ТЫВАДА

Россия хүнүнге тураскааткан хемчеглер июнь 9-та А.С.Пушкин аттыг национал библиотекага «Россияның чеди хуулгаазыннары» деп фильмниң таныштырылгазы-биле эгелээн. Фильмде чурттуң символикаларының болгаш конституциязының угайында чырыдып турар. Даартазында найысылалдың библиотекаларынга Ада-чуртту алдаржыткан ном делгелгелери, сактыышкын кичээлдер болгулаан. Россия хүнүнге тураскааткан эң-не солун хемчеглер июнь 12-де Арат шөлүнге эрткен.

Ол хүн Кызылга аажок изиг болган, ынчалзажок Арат шөлүнге хөй чоннуң чыглып келгени өөрүнчүг. Байырлал хемчеглериниң мурнунда чоокта чаа Бай-Тайгага болган өрт айыыл-халавынга амы-тынындан чарылган өртчү-десантниктерниң чырык адынга кажыыдал минутазын чарлаан. Ооң соонда Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы Ш.Кара-оолдуң байыр чедириишкинин Дарганың дузалакчызы Артур Монгал чонга чедирген. Ол ышкаш Тыва Республикада кол федералдыг инспектор А.Попов, Дээди Хуралдың (парламентиниң) Даргазы Каң-оол Даваа чыылганнарга байырлал-биле тайбыңны болгаш чөпшээрежилгени, Россияның болгаш Тываның сайзыралы дээш бүгү эгелээшкиннерге, ажыл-ишке чедиишкиннерни, кенди-чаагай чорукту күзээннер.

...йырлалдың аян ...ы, танцы-самы үзүктелбээн

...аян — мээң сагыш-сетки... баянга ойнаарларның мөө... республиканың национал ...ның культура фестивалы улуг концерт программазын ...кан. Баянга ойнаарларның ...и хар-назын аайы-биле ийи ...е эрткен. 18 харга чедир ...р аразынга Сыдым-оол ... тиилекчи болган. Ол — рес...аның уран чүүл школазының ...кчизи. Ол-ла школадан Куулар ийиги черни Көк-Тей ...ының өөреникчизи Оорҗак ...-биле үлешкен. Үшкү черде ...ырaң Салчак. Улуг улус ...га мөөрейге 7 хөгжүмчү ..., мөөрейниң мөгейикчиле... ...айгамчык уран талантызын ...аткан. Каа-Хемниң №1 школа... хөгжүм башкызы Вла... Нефетовтуң оюну көрүк...иң-даа, жюри кежигүнне... ...даа сагыш-сеткилин доюл... ...бирги черге төлептиг бол... ...ызылдың №2 школазында электрик болуп ажылдап турар Валерий Кыргыс, Красноярск крайның Ермаковск суурдан аалчы Анна Захарова база тиилекчиден улуг-ла дудак чок – 2-ги, - 3-кү черлерни ээлээннер. Кызылдың хоочун чурттакчызы, 70 харлыг Дандар-оол Түлүшович Седипке мөөрейге идепкейлиг киришкени дээш тускай шаңналды тывыскан.

Национал чоннарның культура фестивалынга республиканың бүгү кожууннарындан уран чүүл коллективтери киришкен. Сценага Россияда чурттап турар аңгы-аңгы акы-дуңмалышкы нация чоннарының, диаспораларның культураларының эң чараш «дээжилери» бараалгаттынган. Национал хептерлиг артистерниң ыры-хөгжүмү улай-улай чаңгыланып, танцы-самы кежээге чедир үзүктелбээн.

«Мээң Россиямны көрүңер даан!»

«Мээң Россиям» уругларның асфальтыга чурук конкурузунга хөй ада-иелер ажы-төлүн кииришктирип келгеннер. Мөөрей шөлүнде тускай шыйып, белеткеп каан төгериктерге киржикчи бүрүзү бодунуң уран талантызын көргүзүп, «Мээң Россиям» деп темага янзы-бүрү өңнүг чугай-карандаштар-биле чуруттунган. Чурулга төгериктеринде хөй кезиинде Россияның, Тываның күрүне туктары болгаш Кызыл шөл бар болуп турары уругларның байырлалдың кол ужур-утказын билип турарын херечилеп турган. Улуг бөлүктүң уругларының чуруктарында четтинчип алган орус-тыва уруглар, каът бажыңнар чанында кидис өг байырлалдың аалчыларын кайгаткан. Эң-не уткалыг, чараш чурук – Ай-Суу Маадыныы. Ол ышкаш темага дүүштүр чуруурунга Матвей, Тимофей Загвоздкин алышкылар, Рома Богочуров, Айнаш Саган-оол, Саша Михеев, Айлин Хомушку, Яна Доржукай шылгарап, акша-шаңналдарын чаалап алганнар.

Тараа соктаарынга мөөрей

Тараа соктаарынга мөөрей база бир солун чаа чүүл болган. Согааш, бала, деспи безин көрбээн амгы үениң хоорайжый берген уруглары мөөрейни аажок сонуургаан. Мөөрейге ниитизи-биле 8 кижи киришкен. Оларның арзында улуг-даа, аныяк-даа назылыы бар. Турааны эң-не эки арыг кылдыр соктааш, эптиг болгаш шалыпкын челбээн кижи — Кызыл хоорайның чурттакчызы угбай Долчаңмаа Иргитовна Борбак-оол болган. Ол ышкаш 67 харлыг хоочун Танов Монгушович Допул черле чажындан тура, тараа соктап өөренген болгаш, мөөрейлешкен эш-өөрүнге үлегерин көргүскен. Аныяктар арaзындан Саяна Ооржак тараазын чуурулдурбайн соктааш, эң-не дүрген челбээн. Көрүкчүлер моон-даа соңгаар байырлалдарда, ылаңгыя Шагаада шак мындыг хевирлиг мөөрейлерни (тараа дээрбедээринге, чочак кылырынга дээш-ле баар) эрттирер болза, кончуг эки дижип турганнар.

Байырлал кижи бүрүзүнге чаа-чаа солун чүүлдерни ажыдып, өөрүшкүнү шаңнаан, чоннуң Ада-чурту Россияга хүндүткелин, ынакшылын улам күштелдирип, оларның эп-сеткилин каттыштырган деп болур.

Паспорттарны тывыскан

Июнь 12-де, Россия хүнүнде, Россия Федерациязының аныяк хамаатыларынга паспорттарны албан-езузу-биле тывыскан. Олар

кымнарыл дээрге, амыдыралдың делгем оруунче чаа-ла шургуп кирип бар чоруур 14 харлыг уруглар-дыр. Хоойлу езугаар 14 хар четкен аныяк кижиге күрүне паспортун тыпсыр. Олар Россия Федерациязының бүрүн эргелиг хамаатылары деп шынзылганы холга алган соонда, боттарының эрге-ажыктары дээш турҗуп билир болур ужурлуг. Алдар-аттыг, күштүг күрүне – Россия хүнүнде уруглар ТР-ниң Дээди Хуралының (парламентизиниң) Даргазы Каң-оол Даваaның холундан паспорттарны алыр аас-кежиктиг болган.

Сценаже уругларны чалап, аттарын адаарга-ла, арыннарында хүлүмзүрүг чайнаан күзелдии-биле үнүп-ле турлар. Оларга Юлия Монгуш, Андрина Долгар, Дугар Ооржак, Менги Хорбуу дээш, оон-даа өскелер хамааржыр. Ооң мурнунда Кыргыс Республиканың хамаатызы турган Александр ам Тыва Республиканың хамаатызы апарган болгаш аңаа база чаа паспортту тывысканы онзагай. Россияның бүрүн эргелиг хамаатылары шынзылга-паспорттарны алган уругларның өөрүшкүзү кызыгаар чок дээрзи оларның арын-шырайындан-на илдең.

(Уланчызы 8-ки арында).

«ХУМАГАЛАП АРТТЫРАРЫ – ЫДЫКТЫГ ХҮЛЭЭЛГЕВИС»

Орус географтыг ниитилелдиң күүсекчи директору Геннадий Олейник.

Кызыл хоорайдан ырак эвесте 40 дугаар километр черде, каас-чараш, тывызыксыг девискээрде Орус географтыг ниитилелдиң «Кызыл – Курагино» археолог-географтыг экспедициязының ийиги сезонунуң байырлыг ажыдыышкыны июнь 8-те болуп эрткен.

Ээрбек суг курлавырының чанында «Хааннар шынаазы» лагерьге чеде бээривиске, Орус географтыг ниитилелдиң көк өңнүг чаңгыс аай хөйлеңнерин кеткен аныяк оолдар, кыстар чыскаалдыр олурупкан, сцена баарында хамнар самын аажок сонуургап көрүп олурлар. Ооң соонда ийиги сезонну ажыдары-биле Орус географтыг ниитилелдиң күүсекчи директору Геннадий Дмитриевич Олейникке сөстү берген:

– Чурумалдыг Тыва Республиканың кайгамчыктыг булуңнарының бирээзинде чыглып келген чоннуң амыр-мендизин айтырбышаан, бо байырлыг хемчегни кажыыдалдың минутазы-биле эгелээр болза, чөптүг деп санап тур мен. Амыдыралга чүү-даа болу бээр, чурталгазының хып дээн үезинде боттарының ажыл-ижин күүседип чорааш, 8 аныяк оолдар, бедик мергежилдиг өртчүлер амытынындан чарылган. Ол дугайында шупту билип, Тываның чону-биле кады качыгдап тур бис. Мындыг айыыл-халап болу бээр деп баш удур билген эвес... Ам канчаар, план езугаар ийиги сезоннуң ажыдыышкынының байырлыг хемчеглерин эгелээрин чөпшээреп көрүңер. Россияның, Тыва Республиканың база Орус географтыг ниитилелдиң туктарының көдүрүлдезибиле ийиги сезонну ажыттынган деп чарлап тур мен.

Россия Федерациязының ыдыктыг ырызының үделгези-биле Америкадан, Санкт-Петербург хоорайдан, Тыва Республикадан студентилер үш тукту көдүрген.

«Кызыл – Курагино» демир-орук тудуу-биле чергелештир археолог-географтыг экспедицияны ыяап-ла тургузар дугайында үе-шаанда шиитпирлээн турган. Экспедицияның кол сорулгалары келир үеде демир-орук эртер девискээринде бар археологтуг тураскаалдарны эртем талазы-биле бүрүнү-биле шинчилеп, камгалалдыг казыышкыннарны чорудары болур. Эрткен 2011 чылдың май 25-тен сентябрь 15-ке чедир лагерьниң бирги сезону ажыл-чорудулгазын чоруткан. Ынчан аңаа Россияның янзы-бүрү хоорайларындан 180 кижи киришкен болза, бо чылын экспедицияның хемчээли улгаткан. Тывада экспедиция-биле кады Красноярск крайда «Ермак» деп археологтуг лагерь база ажыттынган. Ийиги сезоннуң дургузунда ниитизи-биле делегейниң аңгы-аңгы чурттарындан 600 хире волонтерлар лагерьлерге ажылдаар. Эрткен 2011 чылдың ноябрь айда «Хааннар шынаазының чажыттарын ажыт» деп аныяктар аразынга делегей чергелиг конкурсту экспедицияның ажыл-ижинге киржир күзелдиг кижилер аразынга чарлаан. Конкурстуң адрезинче 1000 ажыг дилег-билдириишкиннерни киирген. Ооң иштинде 250 – даштыкы чурттардан. Орус географтыг ниитилелдиң ажылдакчыларының шыңгыы шилилгезиниң түңнелинде киржикчилерниң бөлүктери тургустунган. Оларның аразында кымнарны чок дээрил: келир үениң журналистери, башкылары, архитекторлары, юристери, дыл эртемденнери, эмчилери дээш, оон-даа өске. Студентилерниң чер-чуртун маңаа санаар болза, шуут төнмес: АКШ, Германия, Великобритания, Израиль, Литва, Польша, Португалия, Армения, Россияның иштинден Москва, Санкт-Петербург, Новосибирск, Курск, Иркутск, Ярославль дээш, оон-даа хөй хоорайлардан волонтерлар бар. Культуразы, езу-чаңчылдары дөмейлешпес, делегейниң янзы-бүрү чурттарындан келген оолдар, кыстар-биле чугаалажырга безин онзагай болду. Оларның кыптыккан характеры, омак-сергээ, хөглүг-баштак аажы-чаңы кижиниң кичээнгейин дораан хаара тудуп, чайгаар-ла чалгыннандырыптар.

Майкл БЕРГЕРГЕФ, АКШ, Канзас университединиң аспирантызы: «Интернет четкизин таварыштыр бо экспедиция дугайында билип алган мен. Үе чидирбейн, дораан чагыгны чоруткаш, конкурсту эрте бергеним ол. Мындыг онза черге чедип келгенимге канчаар-даа аажок өөрүп тур мен. Россиядан дыка хөй эш-өөрнү тыптым. А археологтуг казыышкыннар дугайында чугаалаар болза, аңаа хамаарыштыр сагыш-сеткилдиң хөлзээшкинин сөстер-биле-даа дамчыдып шыдавас мен. Сактырга-ла, каш чүс чылдар соңгаар аян-чорукче чораш келген дег болур чорду. Тыва Республикага чедип, ооң төөгүзүн шинчилеп өөренирниге үлүг-хуумну кииріштирип турарымга, шынап-ла, амырап тур мен. Моон-даа соңгаар маңаа келир арга тыптыр болза, улуг күзелдиим-биле ыяап-ла келир мен».

Линда БЕРГА, Латвия, Латвияның күрүне университединиң аспирантызы: «Бистиң университетке хөй-ле чарлалдар аразынга РФ-тиң Тыва Республикада археологтуг экспедицияга киржир күзелдиглер аразынга конкурс эрттирип турар деп чарлал, та чүге-ле ийик, караамга илдиге берген. Дораан билдириишкинни бижээш, чорудупкан мен. Конкурсту эрте берген деп медээ алгаш, амырап турганымны көрген болзуңарза. Силерниң төрээн чериңер дыка чараштыр, мен ону тоол чуртунга дөмейлээр кижи-дир мен. Агаар-бойдус база таарымчалыг. Оон ыңай бир эскерген чүүлүм: Тываның чурттакчылары дыка бөдүүн сеткилдиг, дузааргак-тыр. Мен база Майкл ышкаш маңаа катап-катап келир боор мен деп идегээр-дир мен».

Айдың СААЯ, Тыва, Тываның күрүне университединиң студентизи: «Мээң эш-өөрүм аразындан бо экспедицияга киржиксээн улус дыка хөй. Мен, харын, аас-кежик болуп, ооң ажыл-ижинге киржир аргалыг болган мен. Делегейниң ол-бо чурттарында кижилер бистиң төрээн черивиске келгеш, ооң төөгүлүг черлерин шинчилеп, эртем талазы-биле үнелиг ажыдыышкыннарны кылган болза деп изиг күзеп чоруур. А бис, Тываның чурттакчы чону, төөгүвүске, езу-чаңчылдарывыска хамаарыштыр чамдыкта шын эвес аажылай бээр болгай бис. Өске черлерден келген эш-өөр-биле чугаалажып, оларның үзел-бодалдарын дыңнааш, кижи элээн боданыр чорду. Шынап-ла, Чер кырында ховар дээн черде чурттап чоруур улус-тур бис, ийин. Бурун өгбелеривистиң чаагай чаңчылдарын, культуразын камгалап, хумагалап арттырары – кижи бүрүзүнүң ыдыктыг хүлээлгезидир. Ылаңгыя аныяктар ынаар улуг кичээнгейни салып, хөгжүлделиг келир үевис бистиң холдарывыста деп чүүлдү угаап билири чугула».

Кыдыындан көөрге арткан кижилерден ылгал чок, тенексимээр аныяк оолдар, кыстар-биле чугаалажы бээрге, дыка угаанныг, ханы утказыг чүүлдер чугаалаар улус болду. Лагерьде турар уругларның шуптузу ындыг дээр болза, частырыг болбас. Оларның Тыва черге бүдүрген үүле-херээ элеп читпес болзунам деп күзеп каайн.

«Археологтуг тураскаалдарны камгалап арттырары чугула». Экспедицияны удуртуп турар эртемденнер.

Байырлыг хемчеглерниң аразында «Чиргилчин» фольклор бөлүктүң хөөмей, сыгыт, каргыраазы күүсеткени волонтерларның улуг сонуургалын оттурган. Артистер боттарының концерт номерин бараалгадып доозуптарга безин чамдык аалчылар оларның чанындан ыравайн, айтырыгларны сүрүштүр салып турдулар. Германиядан бир оол «сезон төнгүжеге чедир сыгыт-хөөмейни өөренип ап шыдаар мен бе?» деп-даа айтырды.

Тыва кижиниң эң-не ынак оюну – тыва национал хүрешти база эрттирген. Аңаа Тываның ат-сураглыг мөгелери дээрниң делгемнеринде хостуг ушкан эзир кушту самын көргүзүп, девип үнүп кээрге, аалчылар изиг адыш часкаашкыннары-биле хүлээп алган. Мөгелер хүрешкен соонда волонтерлар аразынга хүрешти организастаан. Ол дег солун, чаптанчыг чүве кайда боор. Олар тыва хүрешти чеже-даа билбес болза, ачыр-дачыр тутчуп чоруп турдулар. Түңнелинде ТывКУ-нуң студентизи Белек-Байыр Мандал шүглүп үнген, а Брянск хоорайдан Геннадий Егорцев үжүүрлешкен. Моон-биле «Кызыл–Курагино» археолог-географтыг экспедицияның ийиги сезонунуң байырлыг ажыдыышкынының хемчеглери доозулган. Лагерьниң чурттакчыларынга эки агаар-бойдусту, чаа ажыдыышкыннарны күзеп байырлашкаш, бистер база аъттаныптывыс.

Азияна ТАУ.

Волонтерлар база күжү-биле шенешкеннер.

Чингис СААЯНЫҢ тырттырган чуруктары.

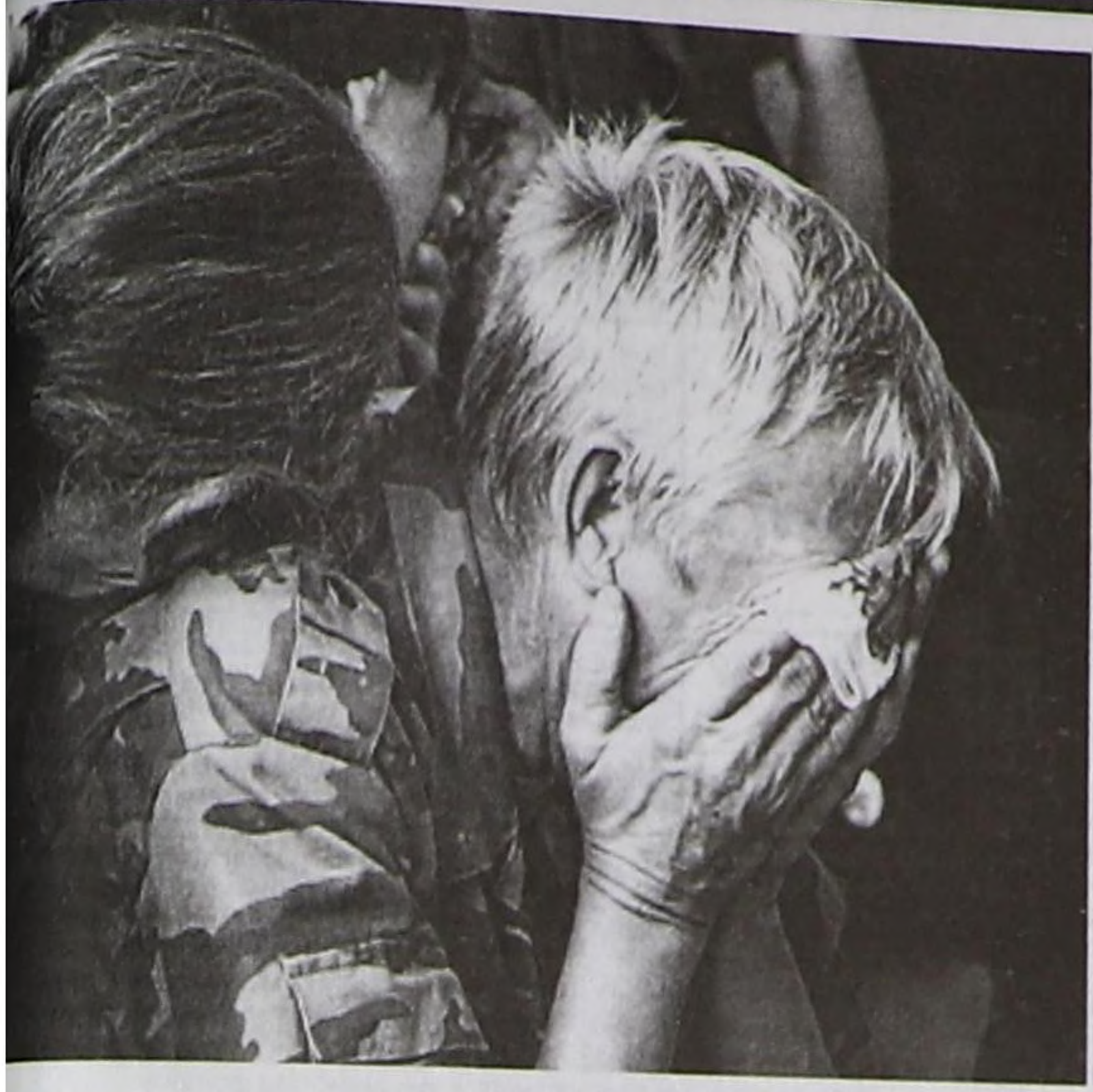

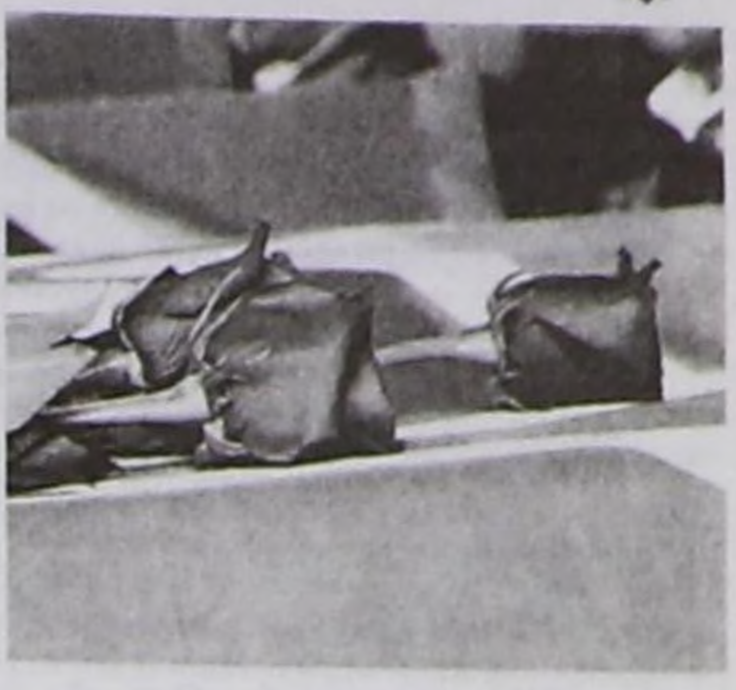

Барыын-Хемчик кожууннуң лесничествозунга өрт өжүрүп, албан-хүлээлгезин күүседип тура, амы-тынындан чарылган өртчү-десантниктер езулуг-ла эр кижиниң мергежилин шилип ап, аңаа бердингенин, херек апарган таварылгада, амы-тынын артынга каггаш, эрес-дидим хөделгенин Тываның чону бедии-биле үнелеп, оларның өг-бүлелериниң аар чидиирин, кажыыдалын боттарының сагыш-сеткилинде үлежип турары чугаажок. Ону «Изиг шугум» телефоннарын дамчыштыр кирип турар медээлер бадыткап турар.

Тыва Республиканың Баштыңы—Чазааның Даргазы Ш.В. Кара-оол өртчү-десантниктерниң өг-бүлелери-биле хууда ужуражып, конгуг аар-берге бо үеде оларның-биле чугаалажып, сагыш-сеткилин билип, кижи бүрүзүнүң кажыыдалын үлежип, өртчү дайынчыларның ниитиниң херээ дээш албан-хүлээлгезин сөөлүнге чедир төлептиг күүсеткенин бедии-биле үнелээн. Оларның дугайында чырык сактыышкын чүректерге мөңгеде артар.

- Сөөлгү минуталар.
- Ада-иезинге оолдарының кым-даа эгидип берип шыдавас. Кажыыдалдың карак чажы кажан-даа төнмес.

2012 чылдың июнь 6-да Барыын-Хемчик лесничествозунга улуг хемчээлдиг өртту өжүреринге албан-хүлээлгезин күүседип тура, Тываның өрттен арга-арыгны камгалаар авиация баазазының амы-тынындан чарылган өртчү-десантниктериниң аттарын мөңгежидериниң дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ БАШТЫҢЫНЫҢ — ЧАЗААНЫҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ЧАРЛЫЫ

2012 чылдың июнь 6-да Барыын-Хемчик ничествозунга улуг хемчээлдиг өртту үреринге албан-хүлээлгезин күүседип , Тываның өрттен арга-арыгны камга- авиация баазазының өртчү-десант- ериниң эрес-дидим чоруунуң дугайында тыышкынны мөңгежидер болгаш ның бичии уругларлыг өг-бүлелеринге ал деткимче көргүзер сорулга-биле

аадырым болза:

.Тыва Республиканың Арга-арыг ажыл- ының талазы-биле күрүне комитединиң нистративтиг оран-бажыңынга Тыва- өрттен арга-арыгны камгалаар авиация азының парашют-десант албанының ызынче албан-хүлээлгезин күүседип тура, амы-тынындан чарылган дараазында өртчү-десантниктерни:

Николай Владимирович Былевти;
Владимир Владимирович Кечил-оолду;
Херел Юрьевич Кызыл-оолду;
Николай Николаевич Новиковту,
Виктор Евгеньевич Стремоусовту;
Сергей Сергеевич Федотовту;
Радион Юрьевич Хууракты;
Андрей Олегович Шилинни
мөңгеде киир бижиир.

2. Амы-тынындан чарылган десантник-парашютистерниң назы четпээн уругларлыг өг-бүлелеринге 2012 чылдың июньдан ай санының 16 000 муң рубль акша-төлевирин (Тываның өрттен арга-арыгны камгалаар авиация баазазының өртчү-десантнигиниң айда ортумак шалыңы) тургузар. Төлевирни бо Чарлык-биле бадылаан даңзыга дүүштүр уругларның эң бичиизи назы четчижеге чедир инфляцияның деңнелин барымдаалап, ооң хемчээлин чыл санының индексациязы-биле чорудар.

3. Амы-тынындан чарылган десантник-парашютистерниң уругларын бо Чарлык-биле бадылаан даңзыга дүүштүр чайгы кадыкшылга лагерлеринче болгаш уругларның санаторий-курорт албан черлеринче баар халас путевкалар-биле чыл санында хандырар.

4. Амы-тынындан чарылган десантник-парашютистерниң өг-бүлелеринге ай санының акша төлевиринге чарыгдалдарны Тыва Республиканың бюджет акша-хөреңгизиниң күсели-биле чорудар.

5. Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнары бо Чарлыктың күүселдези дээш боттарының ажыл-чорудулгазының аайы-биле харыысалгалыг черлер 2012 чылдың июль 1-ге чедир хуусаада бо Чарлыкты боттандырарының эргежок чугула нормативтиг актыларны хүлээп алыр.

6. Бо Чарлык ону албан-езузу-биле парлаан хүнден күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың Баштыңы—
Чазааның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.
Кызыл хоорай
2012 чылдың июнь 9
№ 178

Тыва Республиканың Баштыңының—Чазааның Даргазының 2012 чылдың июнь 9-та № 178 Чарлыы-биле бадылаан

2012 чылдың июнь 6-да Барыын-Хемчик лесничествозунга улуг хемчээлдиг ту өжүреринге албан-хүлээлгезин күүседип тура, Тываның өрттен арга-арыгны камгалаар авиация баазазының парашют-десант албанының амы-тынындан рылган өртчү-десантниктериниң өг-бүлелериниң ай санының акша төлевирин алыр кижилерниң даңзызы

Амы-тынындан чарылган Николай имирович Былевтуң өг-бүлези, назы ээн Валерия Николаевна Былеваны зидип турар.

Амы-тынындан чарылган Владимир имирович Кечил-оолдуң өг-бүлези, четпээн Владимир Владимирович цевти болгаш Валерий Владимирович цевти кижизидип турар.

Амы-тынындан чарылган Николай лаевич Новиковтуң өг-бүлези, назы ээн Роман Николаевич Новиковту аш Арина Николаевна Новикованы зидип турар.

4. Амы-тынындан чарылган Виктор Евгеньевич Стремоусовтуң өг-бүлези, назы четпээн Виктория Викторовна Стремоусованы болгаш Виталина Викторовна Стремоусованы кижизидип турар.

5. Амы-тынындан чарылган Сергей Сергеевич Федотовтуң өг-бүлези, назы четпээн Анна Сергеевна Федотованы кижизидип турар.

6. Амы-тынындан чарылган Радион Юрьевич Хууракттың өг-бүлези, назы четпээн Сергей Радионович Хууракты болгаш Виктория Радионовна Хууракты кижизидип турар.

7. Амы-тынындан чарылган Андрей Олегович Шилинниң өг-бүлези, назы четпээн Ольга Андреевна Шилинаны болгаш Илья Андреевич Шилинни кижизидип турар.

2012 чылдың июнь 6-да Барыын-Хемчик лесничествозунга улуг хемчээлдиг өртту өжүреринге албан-хүлээлгезин күүседип тура, Тываның өрттен арга-арыгны камгалаар авиация баазазының парашют-десант албанының амы-тынындан чарылган өртчү-десантниктериниң даңзызы

1. Николай Владимирович Былев, 1982 ч. 05. 13., Шагаан-Арыг авиа-салбырының өртчү-десантниги;
2. Владимир Владимирович Кечил-оол, 1982 ч. 01. 28., Шагаан-Арыг авиа-салбырының өртчү-десантниги;
3. Херел Юрьевич Кызыл-оол, 1987 ч. 05. 14., Шагаан-Арыг авиа-салбырының өртчү-десантниги;
4. Николай Николаевич Новиков, 1985 ч. 07. 15., Шагаан-Арыг авиа-салбырының өртчү-десантниги;
5. Виктор Евгеньевич Стремоусов, 1989 ч. 12. 14., Шагаан-Арыг авиа-салбырының өртчү-десантниги;
6. Сергей Сергеевич Федотов, 1984 ч. 03. 12., Шагаан-Арыг авиа-салбырының өртчү-десантниги;
7. Радион Юрьевич Хуурак, 1977 ч. 03. 28., Кызылдың авиа-салбырының парашют-десант албанының инструкторy;
8. Андрей Олегович Шилин, 1975 ч. 12. 29., Тожунуң авиа-салбырының өртчү-десантниги.

ыва Республиканың Чазааның курлавыр фондузундан саң-хөө акша-хөреңгизин аңгылаарының дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛЫ

2012 чылдың июнь 8 №292 Кызыл хоорай

12 чылдың июнь 6-да Бай-Тайга нга арга-арыг өртүн өжүрүп турда н «Тываның арга-арыгны өрттен лаар авиация баазазы» күрүнениң омнуг албан чериниң боттарының ссионал хүлээлгезин күүседип турган дакчыларының амы-тынындан чарылга- ыыл-халап-биле холбаштыр Тыва бликаның Чазааның июль 15-те «Тыва бликаның Чазааның курлавыр фонду- н бюджет ассигнование акшаларын лаарының Чурумун бадылаарының нда» №442 доктаалы-биле дүүштүр

адыры болза:

Тыва Республиканың Саң-хөө яамызы Республиканың күрүнениң арга-арыг агыйының талазы-биле комитединге Республиканың Чазааның курлавыр узундан саң-хөө акша-хөреңгизин аңгылап бээр:

материалдыг дуза чедирери-биле бир удаа төлеп бээринге көрдүнген 800 муң рубльди «Тываның арга-арыгны өрттен камгалаар авиация баазазы» күрүнениң автономнуг албан чериниң амы-тынындан чарылган ажылдакчыларының өг-бүлелеринге дараазында коштунган даңзы езугаар 100-100 муң рубль хемчээлинге төлеп бээр;

«Тываның арга-арыгны өрттен камгалаар авиация баазазы» күрүнениң автономнуг албан чериниң амы-тынындан чарылган ажылдакчыларын сөөлгү орукче үдээринге 328 муң рубльди коштунган саналгасаавырлары езугаар төлээр.

2. Тыва Республиканың Арга-арыг ажыл-агыйының талазы-биле күрүне комитединге саң-хөө акша-хөреңгизин аңгылап бергениниң соонда, бир ай хуусаада бо доктаалдың 1 пунктузунда айыттынган ооң ажыглалының дугайында отчетту Тыва Республиканың Саң-хөө яамызынга дужаар.

3. Бо доктаалдың күүселдези дээш контрольду Тыва Республиканың Чазааның Даргазының Канцеляриязы болгаш Тыва Республиканың Чазааның Аппарадынга дагзыр.

Тыва Республиканың Баштыңы —
Чазааның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың Чазааның доктаалынга капсырылга

Бир удаа төлээр 100 муң рубль хемчээлдиг материалдыг дузаны алыр хамаатыларның даңзызы

1.Казанцева (Кечил-оол) Ольга Валерьевна, 1981 чылда төрүттүнген;
2. Федотова Наталья Евгеньевна, 1986 чылда төрүттүнген;
3.Былева Мария Владимировна, 1985 чылда төрүттүнген;
4.Стремоусова Валентина Викторовна, 1990 чылда төрүттүнген;
5.Новикова Юлия Геннадьевна, 1983 чылда төрүттүнген;
6.Кызыл-оол Любовь Кечил-ооловна, 1965 чылда төрүттүнген;
7.Ховалыг Анжела Хирлиг-ооловна;
8.Шилин Олег Васильевич.

Бай-Тайга кожуунга өрт өжүрүлгезибиле холбашкан айыыл-халапка амы-тынындан чарылган болгаш когараан өртчү-десантниктерниң өг-бүлелеринге дуза чедирер сорулгалыг Тываның чурттакчыларының хөй санныг дилеглери-биле банкыда агар сан ажыттынган. Хөй дилеглер «изиг шугум» телефонунче кээп турган. Тываның Саң-хөө яамызы ачы-дуза чедирилгезиниң агар санының реквизиттерин массалыг информация чепсектеринче дамчыткан: «Тываның арга-арыгны өрттен камгалаар авиация баазазы» күрүнениң автономнуг албан чери.

ИНН1701045467
КПП170101001
Р / с 40603810465000000002
РФ-тиң Сбербанкызының Чөөн-Сибирь банкызы ААН, Красноярск хоорай
К / с 30101810800000000627
БИК 040407627

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХООЙЛУЛАРЫ

Тыва Республиканың «2012 чылда болгаш 2013 база 2014 чылдарның планныг үезинде Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң дугайында» Хоойлузунга өскерилгелер кииреринин дугайында

Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) 2012 чылдың апрель 23-те хүлээп алган

1 чүүл

2011 чылдың декабрь 6-да № 1062 ДХ-I Тыва Республиканың «2012 чылда болгаш 2013 база 2014 чылдарның планныг үезинде Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң дугайында» Хоойлузунга («Шын», 2011 чылдың декабрь 13-те; «Тувинская правда», 2011 чылдың декабрь 20-де) дараазында өскерилгелерни киирер:

1) 1-ги чүүлдүң 1 кезээнге:

а) 1 пунктуда «2270438,6» деп саннарны «3130857,6» деп саннар-биле, «2155489,5» деп саннарны «3017523,5» деп саннар-биле, «99572,0» деп саннарны «98244,0» деп саннар-биле солуур;

б) 2 пунктуда «2270438,6» деп саннарны «3150769,2» деп саннар-биле солуур;

в) дараазында уткалыг 3 болгаш 4 пунктуларны немээр:

«3) Фондунуң бюджединиң чедишпес кезээниң эң ындыкы хемчээлин 19911,6 муң рубль түңге;

4) Фондунуң 2012 чылда бюджединиң чедишпес кезээниң иштики акшаландырыышкынының дөзүн 2012 чылдың январь 1-де фондунуң бюджединиң артып калган акша-хөреңгилери болур кылдыр бо Хоойлуга 5-ки капсырылга езугаар доктаадыр.»;

2) 4-кү чүүлге:

а) 2 кезекти дараазында уткалыг абзац-биле немээр:

«2010 чылдың ноябрь 29-та № 326-ФХ «Россия Федерациязынга ыяап-ла медицина камгаладылгазының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 51 чүүлүнүң 12.1 чүүлү-биле дүүштүр 2012 чылда медицина ажылдакчыларынга чаңгыс удаа бээр компенсация төлевирлерин боттандырары»;

б) 3 кезекти дараазында уткалыг абзац-биле немээр:

«ыяап-ла медицина камгаладылгазының баазалыг программазы-биле доктааттынмаан медицина дузазын чедирериниң немелде хевирлериниң болгаш негелде байдалдарының саң-хөө хандырылгазы»;

3) 5-ки чүүлге:

а) 1 кезектиң 4-кү абзазында «2011 чылдың санаашкыннарын 2012 чылдың 1-ги кварталында доозарынга болгаш айыттынган хемчеглерни 2012 чылда боттандырарынга» деп сөстерни «Тыва Республиканың республика бюджединге» деп сөстер-биле солуур;

б) 3 кезекти «, медицина ажылдакчыларынга чаңгыс удаа бээр компенсация төлевирлерин боттандырары» деп сөстер-биле немээр;

в) 4 кезекти дараазында эдилге-биле бижиир:

«4. Фондунуң саң-хөө акша-хөреңгилериниң нормалаан камгаладылга курлавырын 2012 чылда ыяап-ла медицина камгаладылгазының саң-хөө доктаамалын хандырары-биле 36000,0 муң рубльден хөй эвес хемчээлге тургузар кылдыр доктаадыр.

Нормалаан камгаладылга курлавырының акша-хөреңгизин дараазында чүүлдерге ажыглаар:

1) ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр программазын камгаладылганың медицина организацияларынга немелде акшаландырыышкын хевирлиг кылдыр боттандырарының саң-хөө хандырылгазынга;

2) Россия Федерациязының субъектизиниң девискээринден дашкаар камгалаттырган, ыяап-ла медицина камгаладылгазының полизин берген кижилерге чедирген эмчи дузазы дээш санаашкыннарга дараазында кезээнге:

а) Тыва Республикага камгалаттырган кижилерге Тыва Республиканың девискээринден дашкаар чедирген эмчи дузазының өртээн төлээр талазы-биле чарыгдалдарны өске девискээр фондуларынга ыяап-ла медицина камгаладылгазының баазалыг программазы-биле көрдүнген хемчээлге тургузар;

б) Тыва Республиканың медицина организацияларының Россия Федерациязының өске субъектилериниң девискээринде камгалаттырган кижилерге чедирген эмчи дузазының өртээн нормалаан камгаладылга курлавырының составынга өске девискээр фондуларының чарыгдалдарын катап тургусканының шаа-биле акша-хөреңгилерни дараазында катап тургузары-биле төлээр;

3) Фондунуң тургусканы медицина дузазының чедингириниң болгаш шынарының тускай сорулгалыг ужур-дузазын күүседири дээш медицина организацияларынга идиг бээр шинчилиг төлевирлер.»;

г) 5 кезекти «болгаш медицина ажылдакчыларынга чаңгыс удаа бээр компенсация төлевирлерин боттандырары» деп сөстер-биле немээр;

4) 1 капсырылганы дараазында эдилге-биле бижиир:

«Тыва Республиканың «2012 чылда болгаш 2013 база 2014 чылдарның планныг үезинде Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң дугайында» Хоойлузунга 1-ги капсырылга

Тыва Республиканың 2012 чылда Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң оругаларының кол администраторларының ДАҢЗЫЗЫ

Россия Федерациязының бюджет бөлүктээшкининиң коду		Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң оруглаларының кол администраторунуң ады
орулгаларының кол администраторунуң	Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң орулгаларының	
1	2	3
151	Саң-хөө-бюджет хайгааралының Федералдыг албаны	
151	1 16 20000 00 0000 140	Күрүнениң бюджеттен дашкаар фондуларының дугайында болгаш ыяап-ла социал камгаладылганың тодаргай хевирлериниң дугайында Россия Федерациязының хоойлужудулгазын, бюджет хоойлужудулгазын (күрүнениң бюджеттен дашкаар фондуларының бюджеттериниң кезээнге) хажытканы дээш тыртар акшалар (торгаалдар)
161	Федералдыг монополияга удур албан	
161	1 16 33090 09 0000 140	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң хереглелдеринге бараннар эккээринге, ажылдар кылырынга, ачы-дузалар кылырынга чагыглар киирериниң дугайында Россия Федерациязының хоойлужудулгазын үрээни дээш тыртар акшалар (торгаалдар)
182	Федералдыг үндүрүг албаны	
182	1 05 01000 00 0000 110	Үндүрүг онаарының бөдүүнчүткен системазын ажыглааны-биле тыртар үндүрүг
182	1 05 01012 01 0000 110	Үндүрүг онаарының объектизи кылдыр орулгаларын шилип алган (2011 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген үндүрүг үелериниң дургузунда) үндүрүг төлекчилеринден тыртар үндүрүг
182	1 05 01022 01 0000 110	Үндүрүг онаарының объектизи кылдыр чарыгдаларының хемчээлинге эвээжеттинген орулгаларын шилип алган (2011 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген үндүрүг үелериниң дургузунда) үндүрүг төлекчилеринден тыртар үндүрүг
182	1 05 01030 01 0000 110	Күрүнениң бюджеттен дашкаар фондуларының бюджеттеринче киир санаар (2011 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген үндүрүг үелериниң дургузунда (тырткан) төлээн) эң биче үндүрүг
182	1 05 01042 02 0000 110	Үндүрүг онаарының бөдүүнчүткен системазын ажыглааны-биле холбаштыр (2011 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген үндүрүг үелериниң дургузунда) патент өртээниң хевири кылдыр тыртар үндүрүг
182	1 05 02020 02 0000 110	Ажыл-чорудулганың чамдык хевирлеринге онааган орулгаларга чаңгыс аай үндүрүг (2011 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген үндүрүг үелериниң дургузунда)
182	1 05 03020 01 0000 110	Чаңгыс аай көдээ ажыл-агый үндүрүү (2011 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген үндүрүг үелериниң дургузунда)
182	1 09 08050 09 0000 140	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларынче дадывырлар талазы-биле чедир төлевээн акшалар, хөөлер болгаш торгаалдар
182	1 09 09040 09 0000 110	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринче киир санаар чаңгыс аай социал үндүрүг
395	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузу	
395	1 02 02070 09 0000 160	Ажылдавайн турар чоннуң ыяап-ла медицина камгаладылгазынга Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринче киир санаан (2012 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген санажылгалар үелериниң дургузунда), ыяап-ла медицина камгаладылгазының Федералдыг фондузунуң бюджединче шилчидип турар камгаладылга дадывырлары
395	1 02 02102 08 0000 160	Ажылдавайн турар чоннуң ыяап-ла медицина камгаладылгазынга ыяап-ла медицина камгаладылгазының Федералдыг фондузунуң бюджединче киир санап турар камгаладылга дадывырлары
395	1 02 02102 08 1011 160	Ажылдавайн турар чоннуң ыяап-ла медицина камгаладылгазынга камгаладыкчылардан кирип турар камгаладылга дадывырлары
395	1 02 02102 08 1012 160	Ажылдавайн турар чоннуң ыяап-ла медицина камгаладылгазынга 2012 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген санажылга үелеринде Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларындан кирип турар камгаладылга дадывырлары
395	1 02 02102 08 2011 160	Ажылдавайн турар чоннуң ыяап-ла медицина камгаладылгазынга камгаладыкчылардан кирип турар камгаладылга дадывырларының талазы-биле хөөлер болгаш хуулар
395	1 02 02102 08 2012 160	Ажылдавайн турар чоннуң ыяап-ла медицина камгаладылгазынга 2012 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген санажылга үелеринде Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларындан кирип турар камгаладылга дадывырларының талазы-биле чедир төлевээн акшалар болгаш хөөлер
395	1 02 02102 08 3011 160	Ажылдавайн турар чоннуң ыяап-ла медицина камгаладылгазынга камгаладылга дадывырларының талазы-биле тыртар акшаларның (торгаалдарның) түңнери
395	1 02 02102 08 3012 160	Ажылдавайн турар чоннуң ыяап-ла медицина камгаладылгазынга 2012 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген санажылга үелеринде Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларындан кирип турар камгаладылга дадывырларының талазы-биле тыртар акшалар (торгаалдар)
395	1 02 02110 09 0000 160	Ажылдавайн турар чоннуң ыяап-ла медицина камгаладылгазынга Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринче киир санап турар камгаладылга дадывырлары (2012 чылдың январь 1-ге чедир эрте берген санажылга үелеринде)
395	1 13 01999 09 0000 130	Төлевирлиг ачы-дузалар (ажылдар) көргүскенинден Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээрлер фондуларының бюджеттериниң оон-даа өске орулгалары
395	1 13 02999 09 0000 130	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттериниң чарыгдалдарының компенсациязындан оон-даа өске орулгалар
395	1 14 02090 09 0000 410	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының оперативтиг башкарылгазында турар эт-хөреңгини сайгарганындан орулгалар (айыткан эт-хөреңгиге хамаарыштыр кол акша-хөреңгилерни боттандырар кезээнге)
395	1 16 20040 09 0000 140	Күрүнениң бюджеттен дашкаар фондуларының дугайында болгаш албан социал камгаладылганың тодаргай хевирлериниң дугайында Россия Федерациязының хоойлужудулгазын, бюджет хоойлужудулгазын (Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттериниң кезээнге) хажытканы дээш тыртар акшалар (торгаалдар)
395	1 16 21090 09 0000 140	Кем-херек үүлгеткенинге буруулуг болган кижилерден тыртар болгаш эт-хөреңги когаралының орнун тургузарынга, Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринче киир санаар акшалар (торгаалдар), өске-даа түңнер

1	2	3
395	116 32000 09 0000 140	Бюджет акша-хөреңгилерин хоойлудан дашкаар азы тускай сорулгазындан өскээр ажыглаанының түңнелинде чедиртинген когаралдың орнун тургузарынга онаап турар тыртар акшалар (Ыяап-ла медицина камгаладылгазынга девискээрлер фондуларының бюджеттериниң кезээнге)
395	116 33090 09 0000 140	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң хереглелдеринге барааннар эккээри, ажылдар кылыры, ачы-дузалар чедирери-биле чагыглар киирериниң дугайында Россия Федерациязының хоойлужудулгазын үрээни дээш тыртар акшалар (торгаалдар)
395	116 90090 09 0000 140	Тырткан акшалардан (торгаалдардан) болгаш когаралдың орнун тургузарынга өске-даа түңнерден Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээрлер фондуларының бюджеттеринче киир санаар өске-даа акша орулгалар
395	117 01090 09 0000 180	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээрлер фондуларының бюджеттеринче киир санап турар тодараттынмаан акша орулгалар
395	117 06040 09 0000 180	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээрлер фондуларының бюджеттеринче өске-даа үндүрүглерден эвес акшалар
395	2 02 05201 09 0000 151	Участоктарның терапевт эмчилериниң, участоктарның педиатр эмчилериниң, ниити практика эмчилериниң (өг-бүле эмчилериниң), участоктарның терапевт эмчилериниң, участоктарның педиатр эмчилериниң участок эмчи сестраларының, ниити практика эмчилериниң (өг-бүле эмчилериниң) эмчи сестраларының чедирип турары немелде эмчи дузазының саң-хөө хандырылгазынга Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринче шилчидип турары Россия Федерациязының субъектилериниң бюджеттериниң акша-хөреңгилери
395	2 02 05701 09 0000 151	Россия Федерациязының субъектилериниң бюджеттеринден ыяап-ла медицина камгаладылгазының баазалыг программазының кезээнге Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр программазын боттандырарының немелде саң-хөө хандырылгазынга бюджеттер аразының трансферттери
395	2 02 05702 09 0000 151	Россия Федерациязының субъектилериниң бюджеттеринден ыяап-ла медицина камгаладылгазының баазалыг программазы-биле доктааттынмаан эмчи дузазын чедирериниң немелде хевирлериниң болгаш байдалдарының саң-хөө хандырылгазынга Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларынче шилчидип турары бюджеттер аразының трансферттери
395	2 02 05805 09 0000 151	Стационар албан черлеринде турар өскүс уругларның болгаш берге амыдырал байдалдарында турар уругларның диспансеризациязын эрттиреринге Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринге субсидиялар
395	2 02 05809 09 0000 151	Ажылдап турар хамаатыларның немелде диспансеризациязын эрттиреринге Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринге субсидиялар
395	2 02 05811 09 0001 151	Россия Федерациязының субъектилериниң кадык камгалалын чаартырының регионалдыг программаларын боттандырарынга медицина албан черлериниң материал-техниктиг баазазын быжыглаар кезээнге Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринге субсидиялар
395	2 02 05811 09 0002 151	Россия Федерациязының субъектилериниң кадык камгалалын чаартырының регионалдыг программаларын боттандырарынга ыяап-ла медицина камгаладылгазының чаңгыс аай хевириниң полистеринче шилчиир сорулгалар-биле кадык камгалалынга амгы үениң информастыг системаларын чаартыр кезээнге Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринге субсидиялар
395	2 02 05811 09 0003 151	Россия Федерациязының субъектилериниң кадык камгалалын чаартырының регионалдыг программаларын боттандырары-биле медицина дузазының стандарттарын чаартыр, амбулаторлуг медицина дузазының чедингирин бедидер кезээнге Ыяап-ла медицина камгаладылгазының бюджеттеринге субсидиялар девискээр фондуларының
395	2 02 05812 09 0000 151	Россия Федерациязының субъектилериниң күрүне эрге-чагыргазының органнарынга Россия Федерациязының дамчыдып берген бүрүн эргелерин ыяап-ла медицина камгаладылгазының адырынга күүседири-биле Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринге субвенциялар
395	2 02 05813 09 0000 151	Медицина ажылдакчыларынга чаңгыс удаа бээр компенсация төлевиринге ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринче дамчыдып турар бюджеттер аразының трансферттери
395	2 02 09019 09 0000 151	Федералдыг бюджеттен Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларынга оон-даа өске эгидилге чок акша-орулгалар
395	2 02 09029 09 0000 151	Россия Федерациязының субъектилериниң бюджеттеринден ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээрлер фондуларынга оон-даа өске эгидилге чок акша-орулгалар
395	2 02 09073 09 0000 151	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының Федералдыг фондузунуң бюджединден Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринге оон-даа өске эгидилге чок акша-орулгалар

1	2	3
395	2 18 06040 09 0000 151	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттериниң эрткен чылдарның тускай сорулгалыг субсидияларының, субвенцияларының болгаш оон-даа өске бюджеттер аразының трансферттериниң артыышкыннарын эгиткенинден орулгалары
395	2 19 06014 09 0000 151	Эрткен чылдарның тускай сорулгалыг субсидияларының, субвенцияларының болгаш өске-даа бюджеттер аразының трансферттериниң артыышкыннарын Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринден эгидери
395	2 19 06024 09 0000 151	Эрткен чылдарның тускай сорулгалыг субсидияларының, субвенцияларының болгаш өске-даа бюджеттер аразының трансферттериниң артыышкыннарын Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринден эгидери
395	2 19 06080 09 0000 151	Эрткен чылдарның тускай сорулгалыг субсидияларының, субвенцияларының болгаш өске-даа бюджеттер аразының трансферттериниң артыышкыннарын Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондуларының бюджеттеринден ыяап-ла медицина камгаладылгазының Федералдыг фондузунуң бюджединче эгидери

»;

5) 3-кү капсырылганы дараазында эдилге-биле бижиир:

«Тыва Республиканың «2012 чылда болгаш 2013 база 2014 чылдарның планныг үезинде Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң дугайында» Хоойлузунга 3-кү капсырылга

Тыва Республиканың 2012 чылда болгаш 2013 база 2014 чылдарның планныг үезинде Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджеттериниң акшаландырыышкыннарының ХУВААЛДАЗЫ

Ады	Мин *	Рз **	ПР ***	ЦСР ****	ВР *****	Түңү (муң рубль-биле)		
						2012 чыл	2013 чыл	2014 чыл
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Өске-даа ниити күрүне айтырыглары	395	01	13			34752,0	34752,0	34752,0
Доктааттынган хүлээлгелер адырында удуртулга болгаш башкарылга	395	01	13	001 00 00		34752,0	34752,0	34752,0
Күрүнениң бюджеттен дашкаар фондуларының башкарылга органнарының аппараттары	395	01	13	001 55 00		34752,0	34752,0	34752,0
Күрүне органнарының, казна албан черлериниң, күрүнениң бюджеттен дашкаар фондуларының башкарылга органнарының хүлээлгелерин күүседирин хандырар сорулгалар-биле ажылдакчыга төлевир кылырының чарыгдалдары	395	01	13	001 55 00	100	25557,1		
Күрүнениң бюджеттен дашкаар фондуларының ажылдакчыга төлевир кылырының чарыгдалдары	395	01	13	001 55 00	140	25557,1		
Күш-ажыл төлевириниң фондузу болгаш камгаладылга дадывырлары	395	01	13	001 55 00	141	24820,3		
Күш-ажыл төлевириниң фондузундан аңгыда, персоналга өске-даа төлевирлер	395	01	13	001 55 00	142	736,8		
Күрүне хереглелдеринге бараннар, ажылдар болгаш ачы-дузалар садып алыышкыны	395	01	13	001 55 00	200	9167,4		
Күрүне хереглелдеринге өске-даа бараннар, ажылдар болгаш ачы-дузалар садып алыышкыны	395	01	13	001 55 00	240	9167,4		
Информастыг-телекоммуникациялыг технологиялар адырынга бараннар, ажылдар болгаш ачы-дузалар садып алыышкыны	395	01	13	001 55 00	242	1892,2		
Күрүне хереглелдеринге оон-даа өске бараннар, ажылдар болгаш ачы-дузалар садып алыышкыны	395	01	13	001 55 00	244	7275,2		
Өске-даа бюджет акшаландырыышкыны	395	01	13	001 55 00	800	27,5		
Үндүрүглерни, чыылдаларны болгаш өске-даа төлелгелерни төлээри	395	01	13	001 55 00	850	27,5		
Организацияларның эт-хөреңгизинге үндүрүгнү болгаш чер үндүрүүн төлээри	395	01	13	001 55 00	851	22,0		

(Уланчызы 6-гы арында).

(Уланчызы. Эгези 4-5-ки арыннарда).

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Оон-даа ыңай үндүрүглерни, чыылдаларны болгаш өске-даа төлевирлерни төлээри	395	01	13	001 55 00	852	5,5		
Кадык камгалалы	395	09	00			2564084,4	2219063,0	2302915,0
Амбулаторлуг дуза	395	09	02			98244,0		
Стационар албан черлеринде турар өскүс уругларның болгаш берге амыдырал байдалында турар уругларның диспансеризациязын эрттирери	395	09	02	505 21 00	323			
Ажылдап турар хамаатыларның немелде диспансеризациязын эрттирери	395	09	02	505 24 00	323			
Участоктарның терапевт эмчилериниң, участоктарның педиатр эмчилериниң, ниити практика эмчилериниң (өг-бүле эмчилериниң), участоктарның терапевт эмчилериниң, участоктарның педиатр эмчилериниң участок эмчи сестраларының, ниити практика эмчилериниң (өг-бүле эмчилериниң) эмчи сестраларының чедирип турары немелде эмчи дузазын көргүзериниң саң-хөө хандырылгазы	395	09	02	520 21 00	323	98244,0		
Кадык камгалалының талазы-биле өске-даа айтырыглар	395	09	09			2465840,4	2219063,0	2302915,0
2010 чылдың ноябрь 29-та № 326-ФХ «Россия Федерациязынга ыяап-ла медицина камгаладылгазының дугайында» Федералдыг хоойлу	395	09	09	505 17 00		2142011,9	2219063,0	2302915,0
Ыяап-ла медицина камгаладылгазының баазалыг программазының иштинге ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр программазын күүседири	395	09	09	505 17 02	323	2142011,9	2219063,0	2302915,0
Россия Федерациязының субъектилериниң кадык камгалалының чаартылга программаларын медицина дузазының стандарттарын нептередир, амбулаторлуг медицина дузазының чедингирин бедидер кезээнге боттандырары	395	09	09	096 03 00	323	323828,5		
Россия Федерациязының субъектилериниң кадык камгалалының чаартылга программаларын медицина албан черлериниң материал-техниктиг баазазын быжыглаар кезээнге боттандырары	395	14	03	096 01 00	540	335931,1		
Россия Федерациязының субъектилериниң кадык камгалалының чаартылга программаларын ыяап-ла медицина камгаладылгазының чаңгыс аай хевирниң полистеринче шилчиир сорулгалар-биле кадык камгалалынга амгы үениң информастыг системаларын нептередир кезээнге боттандырары	395	14	03	096 02 00	540	34001,7		
Медицина ажылдакчыларынга чаңгыс катап бээр компенсация төлевирлери	395	14	03	505 17 03	540	182000,0		
Шупту чарыгдалдар						3150769,2	2253815,0	2337667,0

* - ЫМК-ның девискээр фондузунуң бюджединиң чарыгдалдарының ведомство бөлүктээшкининиң коду;

,* - Россия Федерациязының бюджеттериниң чарыгдалдарының функционалдыг бөлүктээшкининиң кезектериниң болгаш иштики кезектериниң ады;

**** - Россия Федерациязының бюджеттериниң чарыгдалдарының функционалдыг бөлүктээшкининиң тускай сорулгалыг чүүлдериниң ады;

***** - Россия Федерациязының бюджеттериниң чарыгдалдарының функционалдыг бөлүктээшкининиң чарыгдалдарының хевирлериниң ады»;

6) 4-кү капсырылганы дараазында эдилге-биле бижиир:

«Тыва Республиканың «2012 чылда болгаш 2013 база 2014 чылдарның планныг үезинде Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң дугайында» Хоойлузунга 4-кү капсырылга

2012 чылда болгаш 2013 база 2014 чылдарның планныг үезинде Тыва Республиканың Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң бюджеттер аразының трансферттери хевирлиг кылдыр ап турар бюджеттер акшаландырыышкыннарының ХУВААЛДАЗЫ

Бюджеттер аразының трансферттериниң ады	Түңү (муң рубль-биле)		
	2012 чыл	2013 чыл	2014 чыл
1	2	3	4
Бюджеттер аразының трансферттери, шупту	3115767,5	2253815,0	2337667,0
ооң иштинде:			
1. Ыяап-ла медицина камгаладылгазының Федералдыг фондузунуң бюджединден ап турар акша-хөреңгилер, шупту	3017523,5	2253815,0	2337667,0
ооң иштинде:			
ыяап-ла медицина камгаладылгазының адырынга дамчыдып берген Россия Федерациязының бүрүн эргелерин Россия Федерациязының субъектилериниң күрүне эргечагырга органнарының күүседиринге	2155489,5	2253815,0	2337667,0
стационар албан черлеринде турар өскүс уругларның болгаш берге амыдырал байдалында турар уругларның диспансеризациязын эрттиреринге			
ажылдап турар хамаатыларның немелде диспансеризациязын эрттиреринге			
Россия Федерациязының субъектилериниң кадык камгалалының чаартылга программаларын боттандырарынга	680034,0		
медицина ажылдакчыларынга чаңгыс удаа бээр компенсация төлевирлерин боттандырарынга	182000,0		
2. Тыва Республиканың республика бюджединден ап турар акша-хөреңгилер, шупту	98244,0		
ооң иштинде:			
ыяап-ла медицина камгаладылгазының баазалыг программазының кезээнге ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр программазын боттандырарының немелде саң-хөө хандырылгазынга			
ыяап-ла медицина камгаладылгазының баазалыг программазы-биле доктааттынмаан медицина дузазын көргүзериниң немелде хевирлерин болгаш негелделерин саң-хөө хандырылгазынга			
участоктарның терапевт эмчилериниң, участоктарның педиатр эмчилериниң, ниити практика эмчилериниң (өг-бүле эмчилериниң), участоктарның терапевт эмчилериниң, участоктарның педиатр эмчилериниң участок эмчи сестраларының, ниити практика эмчилериниң (өг-бүле эмчилериниң) участок эмчи сестраларының чедирип турары немелде эмчи дузазын көргүзериниң саң-хөө хандырылгазынга	98244,0		

»;

7) дараазында уткалыг 5-ки капсырылганы немээр:

«Тыва Республиканың «2012 чылда болгаш 2013 база 2014 чылдарның планныг үезинде Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң дугайында» Хоойлузунга 5-ки капсырылга

Тыва Республиканың 2012 чылда Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээр фондузунуң бюджединиң чедишпес кезээниң иштики акшаландырыышкынының ДӨСТЕРИ

Россия Федерациязының бюджет бөлүктээшкининиң кодтары	Акша-хөреңгилерниң дөстериниң ады	Түңү (муң рубль-биле)
000 01 00 00 00 00 0000 000	Бюджеттерниң чедишпес кезектериниң иштики акшаландырыышкынының дөстери	19911,6
000 01 05 00 00 00 0000 000	Бюджет акша-хөреңгизиниң учедунуң талазы-биле агар саннарда артып калган акша-хөреңгиниң өскерлиишкини	19911,6
000 01 05 02 00 00 0000 500	Бюджеттерниң оон-даа өске артып калган акша-хөреңгилериниң улгадыры	0,0
395 01 05 02 01 09 0000 510	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээрлер фондуларының бюджеттериниң оон-даа өске артып калган акша-хөреңгилериниң улгадыры	0,0
000 01 05 02 00 00 0000 600	Бюджеттерниң оон-даа өске артып калган акша-хөреңгилериниң эвээжээри	19911,6
395 01 05 02 01 09 0000 610	Ыяап-ла медицина камгаладылгазының девискээрлер фондуларының бюджеттериниң оон-даа өске артып калган акша-хөреңгилериниң эвээжээри	19911,6

2 чүүл

1. Бо Хоойлу ону албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болур.

2. Бо Хоойлунуң дүрүмнери 2012 чылдың январь 1-ден эгелеп тыптып келген хоойлу-дүрүм хамаарылгаларынга хамаарыштыр тараар.

Тыва Республиканың Баштыңы – Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай

2012 чылдың май 18

№ 1269 ДХ-I

Чаа ном

ӨСКҮС-ООЛДАРГА ТУРАСКААТКАН ЧЫЫНДЫ

Тыва аас чогаалында кол маадыры Өскүс-оол деп аттыг, чок болза, ада-иези иелдирзи чок — бүдүн өскүс, чок болза, чүгле чаңгыс кырган иелиг азы адалыг — чартык өскүс, ядыы-түреңги (оран-таңды кежии: аң-мең, балык-байлаң, күске-күжүген, кат-чимис-биле азыранып чоруур азы бай Караты-Хаанның малчы-кулчузу) оол боол турар тоолдар дыка хөй таваржып турар.

Тоол болгаш маадырлыг тоол ырларында чурумчааны езугаар, маадырының адының аайы-е «Өскүс-оол», «Тос шилги аът- Өскүс-оол», «Өскүс-оол биле ын даңгына», «Кускун чугаазы ннаар Өскүс-оол», «Шалдаң күс-оол» дээн чижектиг кылдыр ттынган тоолдарны Тываның ы-бүрү булуңнарынга чурттап, илдап чораан, чон аразынга олчу» нүүрү-биле сурагжаан жак Чанчы-Хөө, Түлүш Баа-ай ышкаш шылгараңгай-даа, ат-ы улуг дыка билдинмес-даа лчулар болгаш чеченнерниң ертуарындан көрүп болур. дык тоолчуларның репер-ында бо тоолдарның ийи, үш оон-даа хөй таваржыры база ар эвес.

Кол маадыры Өскүс-оол боол р тоолдар мурнуку үелерде ен чыындыларга, номнарга кейлиг хаара туттунуп турган зажок, оларның амга чедир аттынмаан, Тываның гумани-ыг шинчилелдер институдунуң ем архивиниң Аас чогаал дузунда шыгжаттынып чыдар ектери (биргээр чугаалаарга, тускайлаң сюжеттер) болгаш антылары эвээш эвес. Ынчан-институттуң аас чогаал сектору ууида оларга даянып, «Өскүс-» деп аттыг чаа чыындыны ткеп үндүрүп, номчукчуларга алгаткан.

«Өскүс-оол» деп аттыг тоол- — чүгле нептереңгей эвес, а зы, овур-хевирлери, тургузуу, домаа онзагай байлак, чараш алдар. Ылаңгыя оларның кол дыры Өскүс-оолдуң овур-хевири тоол маадырларының системазында тускай черни ээлеп, бурунгу ук-дөстүү-биле ылгалып турар.

Бүгү делегейде сураглыг фольклорист-эртемден Е.М. Мелетинскийниң бодалы езугаар алырга, эрте-бурунгу шагның аас чогаалынга дараазында ийи кол жанр-категориялар турган. Бирээде, октаргай болгаш чер-делегей бүдүп, тыптып турган үелерниң болуушкуннарын көргүскен сюжеттер. Оларның кол маадырлары — чер-делегейни болгаш ында бар бүгү-ле чүүлдерни чаяап, янзы-бүрү эт-херекселдерни тып, бойдус болуушкуннарын база амыдыралды чурумчудуп турар чаячы маадырлар (культурный герой, демиург). Чамдыкта олар кандыг-ла-бир тотемниг диригамытан-даа боол болур. Ол ышкаш даштыкы хевир-дүрзүзү дыка кээргенчиг, элбер-самдар, чуттуг, ческинчиг («низкий герой») азы арай опчок-тенек, оптуг-кажар (трикстер) болгулаар.

Ийиде, чер кырында амыдырал чурумчуп, доктаай берген үени көргүскен чогаалдар. Оларның кол маадыры — кайыын, чүден келгени-даа билдинмес, тускай эдилээн ат-сывы-даа, ада-иези-даа, ха-дуңмазы-даа чок, эр кара чаңгыс кижи (первый человек, первопредок). Ол кижиниң аңчы боол турары билдинип турар дээрден башка, ооң-биле холбашкан өске медээлер чок.

Тыва улустуң бурун чугааларында бо ийи бөлүктүң кайызының-даа чижектери таваржып турар. Чижээ, «Дириг амытаннарның үрези канчап тывылганыл?» (Кезер суг халап үезинде кадынының эдээниң адаанга чашты берген шулбустуң кулаанче довурак супкаш, Черни камгалап каар), «Оттуң тывылганы» (шаг-шаанда бир ат-сып-даа чок кижи уруунуң адаан чылыглаары-биле кургаг сигеңден кылып алганы дөжээн бир даштың кырынга салгаш, өске даш-биле чымчадыр соктай бээрге, от хып кээр) ышкаш бурун чугааларда чаячы маадырлар дугайында чугаалап турар. А «үш мыйгак биле Өскүс-оол», «Бир аңчы кижи» дээн чижектиг бурун чугаалар алыс угунда кижи төрелгетенниң эң бурунгу өгбези, эр кара чаңгыс кижиниң овур-хевири-биле холбашкан.

Тыва улустуң маадырлыг тоолдары болгаш тоолдарын көөр болзувусса, оларның алыс угунда мындыг чижектиг бурун чугаалардан ужукталып тывылганы маргыш чок. Ооң бадыткалынга, чижээ, кайыын-чүден келгени-даа билдинмес, эр кара чаңгыс кижи боол турар Алдай-Буучу, Тон-Аралчын-Хаан, Алдай-Мерген дээн ышкаш маадырлар хамааржыр.

Тоол жанрында бо талазы-биле эң онзагайланып турар тоолдар — «Өскүс-оол» деп аттыг тоолдар: оларның кол маадыры колдуунда кайыын тыптып келгени-даа билдинмес, ада-ие-даа, ха-дуңма-даа чок, эр кара чаңгыс кижи боол турар. Ону чыындыда кирген янзы-бүрү чижектерден тодаргай көрүп болур.

«Өскүс-оол» деп аттыг тоолдарның кол утказы ооң кол маадыры өскүс-чавыс, ядыы-түреңги оолдуң алызы барып, элег-түрегден уштунуп, бай-шыырак, эрге-чагырга туткан хаан кижи апаарыбиле холбашкан. Ынчалза-даа Өскүс-оолдуң ол бүгүнү бодунуң күжү-биле чедип алыры ховар: ол колдуунда бодунче халдап келген Караты-Хаан база өске-даа каржы-дошкун күштерге канчаар удурланырын-даа, олар-биле канчаар демисежирин-даа билбес, кээргенчиг амытан боол турар. Ооң элег-түрегден уштунуп, бай-шыырак, эрге-чагырга туткан хаан кижи апаарынга кол рольду алдын даңгына биле кандыг-ла-бир айыыл-халапка таварышкаш, бергедеп турда, камгалап кааны дириг амытан (чамдыкта элээн каш дириг амытаннар болур) ойнаар. Бо чорук эрте-бурунгу үелерде долгандыр турар бойдусту дириг база чер, суг болгаш өске-даа чүүлдер ээлиг деп көөр анимистиг билиишкиннерниң дыка нептереңгей болгаш күштүг турганы-биле тайылбырлаттынар. Ооң уламындан кижилер боттарының чогумчалыг байдалын чер, суг ээлериндeн хамааржыр деп билип чораан болгаш олардан камгалал дилеп, олар-биле харылзажырының янзы-бүрү аргаларын дилеп тып база ажыглап чораан.

«Өскүс-оол» деп аттыг тоолдарда Өскүс-оол бо-ла чыланны өрттен чайладып, балыкчыларның тудуп алганы алдын балыын дилеп ап, кудукка дүшкен хартыга азы күскени уштуп камгалаар. Азы ооң чер кезип чорааш, багай чадырлыг кырган ашак азы кадайга таварышкаш, оларны «ачай», «авай» деп адап, мал-маганын кадарып бээри таварылгалар бар.

Чер, суг ээлери боол турары билдинип турар бо маадырлар, боттарының ээлчээнде, Өскүс-оолду кандыг-ла-бир хуулгаазын эдилелдер-биле шаңнаар ийикпе азы алдын даңгына тып бээр.

Бир эвес багай чадырлыг ирей, кадай база чылан, бөрү, кускун, дуруяа, аът ышкаш дириг амытаннар өскүс-оолга дузалап, камгалап турар болза, ооң кол удурланыкчылары: бай хаан (Караты-Хаан) болгаш маңгыс, шулбус ышкаш мифологтуг амытаннар боол турар. Караты-Хаанның ону бастып, эттеп-соп, кулданып турарында социал утка сиңниккен болза, маңгыс, шулбустуң овур-хевиринде бурунгу кижилерниң бойдустуң билдинмес, ооң уламындан кижиге коргунчуг болгаш айыылдыг күштериниң дугайында билиишкиннери илерээн.

Өскүс-оолдуң албан угаангыр-сагынгыр, янзы-бүрү илби-шидилиг алдын даңгыналыг болу бээри анаа эвес: ол база тотемниг билиишкиннер-биле кады оран-таңды, чер-суг ээлеринге болгаш камгалакчы күштерге бүзүрел азы оларга бүзүрээр бурун чаңчыл. Ынчангаш ооң идепкей чок, а алдын даңгына чижектиг маадырларның идепкейлиг боол турары анаа таварылга эвес, а тускай ужур-уткалыг. Ол дээрге бурунгу кижилерниң бойдусту дириг кылдыр көрүп, тотемниг дириг амытаннарның болгаш чер-суг, оран-таңды ээлериниң камгалал-хайыразынга идегеп, бүзүреп чорааны-биле холбашкан онзагай болур.

Өскүс-оолдуң бай хаанның малчы-кулчузу боол, аңаа базындырып, эттедип-соктуруп, оон туржук, өлүртүр деп турары, хаанның ооң алдын даңгыназын, мал-маганын олчалап алгаш, бодун сывыртап чорудуп турарында социал чөрүлдээлер илерээн. Мындыг янзылыг мотивтер ниитилелдиң сайзыралының аайы-биле чоорту немежип келген.

Маргарита КУНГАА.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

а Республиканың муниципалдыг тургузугларының девискээрлеринде арга-арыг ттериниң болуп турарының уржуундан арга-арыгларга регион деңнелдиг онза байдалдың чурумун кииреринин дугайында

2012 чылдың июнь 2 № 288 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының Чазааның 2007 ың май 21-де «Бойдус болгаш техноиг байдалдыг онзагай байдалдарны ктээриниң дугайында» № 304, 2011 ың май 17-де «Арга-арыг өрттериниң елдери-биле арга-арыгларга онзагай алдар дугайында» № 376 доктаалдага дүүштүр Тыва Республиканың аның **доктаадыры болза:**

. Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Бии-Хем аш Сүт-Хөл муниципалдыг тургузуг-ның девискээрлеринде арга-арыг ериниң уржуундан арга-арыгларга он деңнелдиг онза байдалдың чурумун чылдың июнь 3-тен онза байдалды аткыжеге чедир киирер.

. Тыва Республиканың бойдус курлавырлары болгаш экология сайыды В.Д. Кара-Сал, бо доктаалдың бир пунктузунда кирип турар муниципалдыг тургузугларның баштыңнары арга-арыг өрттериниң уржуундан арга-арыгларга регион деңнелдиг онза байдалдың чурумун киирген байдалда арга-арыг өрттерин өжүрериниң, ооң айыылын чурттакчылыг черлерже киирбезиниң талазы-биле хемчеглерни алыр.

3. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

4. Доктаалдың күүселдези дээш контрольду Тыва Республиканың Чазааның Даргазының оралакчызы В.М. Бартына-Садыга дагзыр.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының бирги оралакчызы М. КОЗЛОВ.

Тыва Республиканың девискээринге онза байдалдың чурумун кииреринин дугайында

2012 чылдың июнь 6 № 290 Кызыл хоорай

994 чылдың декабрь 21-де «Бойдустуң аш техногенниг онза байдалдардан такчы чонну болгаш девискээрлерни алаарының дугайында» № 68-ФХ луга, Россия Федерациязының Чазаа-2003 чылдың декабрь 30-де «Онза алдарны сагындырарының болгаш адырының чаңгыс аай күрүне систеның дугайында» № 794, 2007 чылдың 21-де «Бойдус болгаш техногенниг алдыг онзагай байдалдарны бөлүктээ-ң дугайында» № 304, 2011 чылдың май «Арга-арыг өрттениниң түңнелдери-арга-арыгларга онзагай байдалдар ында» № 376 доктаалдарынга дүүштүр Республиканың девискээринде арга-өрттериниң санын, шөлүн хенертен көвүдедип болурунга салдар чедирер кургаг болгаш изиг агаарның турупканыбиле холбаштыр Тыва Республиканың Чазааның **доктаадыры болза:**

1.Тыва Республиканың онза байдалдарын сагындырар болгаш чайладыр чаңгыс аай күрүне системазының иштинде девискээр системазының күштеринге болгаш эргелел органнарынга Тыва Республиканың девискээринге онза байдалдың чурумун 2012 чылдың июнь 6-дан киирер.

2. Тыва Республиканың Арга-арыг ажыл-агый талазы-биле күрүне комитеди Россия Федерациязының Арга-арыг кодексиниң 11 чүүлүнүң 5 кезээнге, 83 чүүлүнүң 1 кезээниң 4 пунктузунга дүүштүр өрт айыылын болдурбас сорулга-биле Тыва Республиканың девискээринге хамаатыларның арга-арыг кирер чоруун кызыгаарлаар.

3.Тыва Республиканың Хамааты камгалалының адырынга ажыл-чорудулганы хандырар болгаш чурттакчы чонну онза байдалдардан камгалаар, сугларга камгалал агентилели Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларынга арга-арыг өрттерин өжүреринге ажыглаар чүүлдерниң, дериг-херекселдерниң курлавырын тургузар ажылдарны организастаар.

4. Тыва Республиканың Чазааның Тыва Республиканың девискээринге өрттен айыыл чок чорукту хандырар болгаш онза байдалдарны сагындырар, чайладыр талазы-биле комиссиязы онза байдалдарны сагындырар болгаш чайладырының талазы-биле хемчеглерни чорударынга хоойлуда көрдүнген чурум езугаар дараазында чүүлдерни хаара тудар:

— Тыва Республиканың онза байдалдарын сагындырар болгаш чайладыр чаңгыс аай күрүне системазының иштинде девискээр системазының эргежок күштерин, дериг-херекселдерин;

— онза байдалды долузу-биле чайлаткыжеге чедир чурттакчы чоннуң арга-арыг киририн хоруур.

5. Тыва Республика талазы-биле Иштики херектер яамызынга саналдаары болза:

— 2012 чылдың июнь 6-дан эгелеп Тыва Республиканың Арга-арыг ажыл-агыйының талазы-биле күрүне комитеди-биле дугуржулга талазы-биле тускай айтыышкынга чедир арга-арыгже кирер оруктарга постуларны организастаар;

— өрт болуп турар болгаш ол девискээрлерже чоок черлерде чурттакчы чоннуң амыдырал хандырылгазы-биле холбашкан объектилерниң, хөй-ниитиниң корум-чурумун камгалаар хемчеглерни күштелдирер;

—чурттакчы чоннуң арга-арыгга турарын кызыгаарлаарынга күштүг болуп турар хоойлужудулганы сагып турарынга контрольду хандырар;

— арга-арыгга турарының талазы-биле кызыгаарлаашкынны хажыткан кижилерни илереткен таварылгада чурум үрээн кижилерни тодарадыр;

— арга-арыг өрттериниң өөскүп үнгенинге буруулуг кижилерни тодарадыр оперативтиг хемчеглерни организастап, хоойлуда көрдүнген харыысалгага оларны онаар;

— арга-арыг өрттери-биле холбашкан кеземче херектерин шынарлыг истээрин хандырар.

6. Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларының тус чер бот-башкарылга органнарынга сүмелээри болза:

— арга-арыг өрттерин өжүреринге дуза кадып, олче техниканы, өнчү-хөреңгиниң хевири хамаанчокка организацияларның ажылдакчыларын хаара тудар;

— Тыва Республиканың муниципалдыг тургузугларының тус чер бот-башкарылга органнарының, Тыва Республиканың Арга-арыг күрүне комитединиң, иштики херектер органнарының ажылдакчыларын хаара тудуп, мобильдиг болгаш стационар постуларның ажылын организастаар;

— өртке удур суг хандырылга черлериниң турум, доктаамал ажылын хандырар;

— онза байдалдың чурумун кииргениниң дугайында дыңнадыгны чурттакчы чонга болгаш организация удуртукчуларынга чедирерин организастаар.

3. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

4. Доктаалдың күүселдези дээш контрольду Тыва Республиканың Чазааның Даргазының оралакчызы В.М. Бартына-Садыга дагзыр.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының бирги оралакчызы М. КОЗЛОВ.

Электри энергиязын ажыглап турарларның кичээнгейинге!

Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының 2011 чылдың ноябрь 30-де " 2012 чылда Тыва Республика талазы-биле "чурттакчы чон" деп категорияга деңнээн, чурттакчы чонга болгаш ажыглакчыларга электри энергиязынга тарифтерни тургузарының дугайында" доктаалынга үндезилеп, **2012 чылдың июль 1-ден эгелеп электри энергиязының тарифтеринге өскерилгелер болурун "Тываэнергосбыт" ААН сагындырып тур.**

Ынчангаштың аңаа үндезилеп, шүүштүрүлге кылыры-биле «Тываэнергосбыт» ААН-га келирин, электри энергиязының учедун чорудар дериг-херекселдерниң көргүзүглерин: **8(39422) 5-60-87, 5-60-96,5-60-95** телефоннар дамчыштыр дыңнадырын диледивис.

2012ч. 07.01-2012ч. 12.31 чедир үеде тарифтер-биле «Тываэнергосбыт» ААН-ниң албан-езузунуң www.tuvaensb.ru сайтыдан билип ап болур.

Юридиктиг албан черлериниң электри энергиязының хүндүлүг хереглекчилери!

Тыва Республиканың өртектер талазы-биле албанының 2011 чылдың декабрь 28-те № 119 база 2011 чылдың декабрь 28-те № 121 доктаалдары езугаар **магадылалдыг хандырыкчының немелделиг саарылгазының болгаш Тыва Республиканың четкилеринге электри энергиязын дамчыдар ачы-дузаларның өртектеринге чаңгыс аай (котелдарлыг) өскерилгелер 2012 чылдың июль 1-ден эгелээр дээрзин "Тываэнергосбыт" ААН дыңнадып тур.**

Үстүнде айытканы езугаар 2012 чылдың июль 1-ге чедир шүүштүргениниң актыларынга ат салып база санажылгалар чорудары-биле "Тываэнергосбыт" ААН-ге 2012 чылдың июнь 25-ке чедир келириңерни диледивис.

Харылзажыр телефону: 8 (39422) 5 - 60 - 46

Эмчилерниң байырлалы-биле!

Кижилерниң кадыы дээш демисежип, буян кылып чоруур уругларым: **Уран-Херел Чечек-оолович**, **Саяна Назын-ооловнага,** дуңмаларым: Барыын-Хемчик кожууннуң төп эмнелгезинде терапевт, анестезиолог **Айлаң Ким-ооловнага,** республика поликлиниказында трампунктунуң эргелекчизи **Саира Каадыр-ооловнага,** халдавырлыг аарыглар эмнелгезиниң оралакчы эмчизи **Чечек Билчиир-ооловнага**, Хандагайтыда хөй чылдарда уруглар эмнелгезиниң эмчи сестразы **Любовь Санчат-ооловнага,** наркология эмчизиниң улуг сестразы **Ирина Михайловнага,** хоорай поликлиниказының халдавырлыг аарыглар талазы-биле сестразы **Дарый Кончук-ооловнага,** республиканың уруглар бажыңының сестразы **Роза Ду-Хуовнага**, кудаларым, республиканың травматология салбырының кезер эмчизи **Орлан Назын-ооловичиге, Долаана Саяаевнага** база хүндүлүг дыштанылгада кудаларым: **Назын-оол Кангыырович, Лина Назынчаповнага** профессионал байырлалын таварыштыр байыр чедирип, чиик эвес бол, буянныг ажыл-ижиңерге чедиишкиннерни, өг-бүлелеринге өөрүшкү-маңнайны, каң дег кадыкшылды, кылган ижи бүдүнгүр, хей-ады, сүлдези бедик болурун йөрээдим.

З. Донгак.

РОССИЯ ХҮНҮ — ТЫВАДА

(Уланчызы. Эгези 1-ги арында).

Кызылдың 5 дугаар школа-гимназиязының өөреникчизи Андрина Долгар бодунуң өөрүшкүзү-биле үлешти: «Бо онзагай байырлалда паспортту ап турарымга аажок өөрүп тур мен. Паспортту холга алгаш, кижи бодун езулуг улуг кижи кылдыр санай бээр чүве-дир. Клазымда кады өөренип турар эштеримниң хөй кезии паспорттарын ап алган. Чугула документини байырлал хүнүнде алганым ийи катап өөрүнчүг-дүр».

Чоннуң улуг байырлалында уругларның бир дугаар чугула документизин тывысканы оларга уттундурбас болуушкун боop артар дээрзи чугаажок.

«Үш аңгы өң» акциязы

Байырлал шөлүнге барык кижи бүрүзүнүң холдарында, баштарында, тудуп чоруур сумкаларында безин ак, көк, кызыл өңнерлиг кожааларны, бичии тукчугаштарны эскерип болур. Ол дээрге Россияның «Чаңгыс демниг Россия» партиязының Тывада регионалдыг салбырының аныяк идепкейжи кежигүннериниң чон ортузунга организастап эрттирген акциязының түңнели-дир. «Триколор» деп сөстү очулдурарга, «үш өң» дээн, ынчангаш Россия Федерациязының тугунуң үш аңгы өңүн көргүскен кожааларны чонга үлеп турганы онзагай солун болган. Улуг курунениң ат-алдарын бедик көдүрүп, чуртунга чоргаарланып чоруур Россияның аңгы-аңгы нациязының чоннары Россия хүнүн бедик көдүрлүүшкүннүг байырлап эрттирген.

Алдынай БАДЫ-ХОО, Шончалай МААТЫ-ООЛ.

Чингис СААЯНЫҢ тырттырган чуруктары.

Чаптанчыг, хеймер дуңмам ***Марианна Маадыр-ооловна Лопсанның (Балдар)*** *чырык адынга тураскаадыг*

Караам чажы суггур батты

Чаптанчыгбай, хеймерегим,
Чүге чоруй барганың ол?
Чазык, чаагай хүлүмзүрүп,
Чедип келбес хомуданчыын.

Калчаа аарыг дуңмам сени
Кээргел чокка алгаш барды, кээргенчииңни
Караңгыда, дүнелерде
Караам чажы суггур батты.

Чараш, улуг бажыңың көрбейн,
Чаш төлүң-даа аттырбайн,
Чугаалажып, сүмележир
Чаңгыс угбаң мени кагдың!

Аарыг-аржык турбаан болза,
Азыражып, карактажып,
Ам-даа угбаң, чаным орта
Хүлүмзүрүп орарың кай, чоктанчыыңны.

Кады төрээн угбазы Марина Балдар.

"ХОВУ-АКСЫ - 2012" байырлалынче чалап тур

Тыва Республиканың Культура яамызының эгелээшкини-биле "17-ги регионнуң 17 фестивалы" деп хемчегниң иштинде аныяк ыраажыларның XI республика чергелиг "Хову-Аксы - 2012" мөөрейи 2012 чылдың июнь 22-23 хүннеринде Хову-Аксы суурга болуп эртер.

Конкурска 16 хардан 30 харга чедир аныяк ыраажылар киржип болур. Чалыы назынның болгаш уян үннерниң чараш байырлалынче республиканың бүгү чонун чалап тур бис!

Харылзажыр телефоннар:
8-394-52-22-3-55, 8-923-543-58-63,
8-923-388-13-43.

Күш чок деп санаар

Чөөн-Хемчик кожууннуң Шеми ортумак школазын дооскан дугайында **Аржаана Николаевна Кара-Салдың** адынга 1998 чылдың июнь 18-те тывыскан А 3266629 аттестаттың читкенин барымдаалап, ону **күш чок** деп санаар.

xxx

Өвүр кожууннуң Хандагайты ортумак школазын дооскан дугайында **Чаян Витальевич Дамдынның** адынга 2009 чылда тывыскан АА № 0016423 аттестаттың читкенин барымдаалап, ону **күш чок** деп санаар.

★ Бодалдар дизии

Чуртталгада эң улуг аас-кежик—сеңээ ынак дээрзинге бүзүрелдиг болуру.

В.Гюго.

Ынакшыл харам чоруктан аңгыда, чүнү-даа өскертиптер күштүг.

Жорж Санд.

Хары чер кижиге чурт болбас.

И.Гете.

Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы болгаш Чазаа Россия Федерациязының Композиторлар эвилелиниң кежигүнү, Тыва Республиканың культуразының алдарлыг ажылдакчызы

Саая Мынмырович
БЮРБЮНУҢ

мөчээни-биле холбаштыр ооң чоок кижилеринге, дөргүл-төрелдеринге ханы кажыыдалды илередип тур.

Тыва культураның улуг ажылдакчызы, талантылыг композитор, Тывага симфониктиг хөгжүмнүң үндезилекчилериниң бирээзи бистиң чүректеривиске кезээ мөңгеде артар. Ооң төрээн чонунуң сеткил-хөөнү-биле үннеш чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы амгы үениң кижилериниң болгаш салгалдарның чүректеринге мөңгеде чурттаар.

Мөңгүн-Тайга кожуун чагыргазы болгаш культура килдизи чаңгыс чер-чурттуувус, Россияның Федерациязының база Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы , хоочун композитор

Саая (Бүрбээ) Мынмырович
БЮРБЮНУҢ

үр аарааш, мөчээни-биле холбаштыр чоок кижилеринге болгаш дөргүл-төрелдеринге ханы кажыыдалды илередип тур.

ШЫН Индекс 667000. Кызыл хоорай, Красноармейская,100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Юстиция херектериниң талазы-биле яамызы.
Кол редактор С.С.МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: кол редактор—2-01-35, редакторнуң оралакчызы — 2-19-87, тел: факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91. e-mail:shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru;
КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис—2-18-10, культура, өөредилге — 2-03-88, чагаа — 2-17-09, көдээ ажыл-агый — 2-17-09, очулга — 2-03-87, үлетпүр — 2-40-77.
Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар.
Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 2 ама.
Тираж 9000. Чагыг 65. Номерни парлалгаже дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 18.00.

Расч. счет № 40603810400000000263
Корр.счет № 30101810500000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465 КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва» г. Кызыл.
Харылзаа, информация технологиялары болгаш массалыг коммуникациялар адырынга хайгаарал талазы-биле федералдыг албанның Тыва Республика талазы-биле эргелели «Шын» солунну 2012 чылдың март 12-де эде бүрүткээн. Херечилелдиң дугаары—ПИ №ТУ17-00050. Индекс 11530, 31730.
«Тываполиграф» ААН-ге парлаан. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко, 1).
Солунда парлаттынган материалдарның авторларының бодалдары редакцияның туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттынган саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары харыылаар.